საკონსტიტუციო იდენტობის გაგებისათვის

დიმიტრი გეგენავა

„აქ ზიმზიმებენ უწარსულო აწმყოები
და უმომავლო წარსულები,
ადამიანი კი თავდაყირა ჰკიდია
მათ მობურბურე,
მცხუნვარე საკირეში.“[1]

გიორგი ლობჟანიძე

I. შესავალი

ქართული კონსტიტუციონალიზმი, თუკი, რა თქმა უნდა, ასეთი ფენომენი ბუნებაში არსებობს, საკმაოდ საინტერესო და იმავდროულად, უცნაურია. იგი დახუნძლულია საბჭოური თუ პოსტსაბჭოური სტერეოტიპებით, სიახლეებისადმი პათოლოგიური შიშით, უამრავი თამამი, ხანდახან უპასუხისმგებლობის უმაღლეს მწვერვალამდე/უფსკრულამდე მისული ექსპერიმენტით, ქარიზმატული და ქარიზმისგან სრულიად დაცლილი კონსტიტუციონალისტებითა და ასეთივე იდეებით. საბოლოო ჯამში, აღნიშნული საქართველოში საკონსტიტუციო სამართლის განვითარების დონის უტყუარი მაჩვენებელია.

საკონსტიტუციო სამართლიდან გამომდინარე, საკონსტიტუციო იდენტობის განსაზღვრა და მისი შესაბამისი შინაარსით დატვირთვა, თითოეული ქვეყნისა და საზოგადოებისთვის გარდამტეხი და მნიშვნელოვანია. იდენტობა არა მხოლოდ კონსტიტუციონალიზმის განვითარებისა და საზოგადოებრივი მართლშეგნების შედეგია, არამედ დიდწილად ღირებულებითი წესრიგის სახეცაა. იგი ვერ იარსებებს საკონსტიტუციო ღირებულებებისა და იდეების გათავისების, პრაქტიკული გამოყენების გარეშე. სწორედ ამიტომ ქართული საკონსტიტუციო იდენტობა ჯერ

[1] ლობჟანიძე გ., არაბულის მასწავლებელი, თბილისი, 2015, 113.

შინაარსობრივად უნდა განისაზღვროს და რაც მთავარია, გაანალიზდეს, რამდენად აქვს საერთოდ ქართულ კონსტიტუციონალიზმსა და საქართველოს საკონსტიტუციო იდენტობა.

II. საკონსტიტუციო იდენტობა: პრივილეგიასა და აუცილებლობას შორის

1. საკონსტიტუციო იდენტობა და მისი მიმართება სხვა იდენტობებთან

„იდენტობა“, სემანტიკური თვალსაზრისით, ისეთი ცნებაა, რომელიც ერთდროულად „ნიშნავს ყველაფერს და არაფერს, თუმცა მეცნიერულად ჟღერს“[2]. მას მრავალმხრივი დანიშნულება და გამოყენება აქვს პრაქტიკულად მეცნიერების ყველა სფეროში. ყველაზე ზოგადი გაგებით, საკონსტიტუციო იდენტობა მნიშვნელოვანი საკონსტიტუციო ღირებულებების ერთობლიობაა.[3] საკონსტიტუციო იდენტობისთვის განმსაზღვრელია, საზოგადოებას სწამდეს, რომ კონსტიტუცია მის ღირებულებებს ეფუძნება და ასახავს, და რომ სწორედ ეს ღირებულებებია „მისი განსაკუთრებული ხასიათის წყარო“.[4] წმინდა ნორმატიული თვალსაზრისით, საკონსტიტუციო იდენტობა, უპირველესად, თავად კონსტიტუციისა და მისი წმინდა ნორმატიული კონცეფციის იდენტობაა.[5] რა თქმა უნდა, აღნიშნული მიდგომა ბევრი ინსტიტუტის მიმართ გამართლებულია, თუმცა ისეთი ფუძემდებლური, საკვანძო ცნება, როგორიც საკონსტიტუციო იდენტობაა, ვიწრო

---

[2] Reestman J.H., The Franco-German Constitutional Divide, Reflections on National and Constitutional Identity, EuConst, No.5, 2009, 374, იხ. ციტირება: Lutz Niethammer, Kollektive Identität, Heimliche Quellen einer unheimlicher Konjunktur (Hamburg, Rowohlt 2000), p.33.

[3] იხ., Polzin M., Constitutional Identity as a Constructed Reality and a Restless Soul, German Law Journal, Vol.18, 2017, 1597.

[4] Teodorescu-Calata A., Constitutional Reviews: A Step Forth Towards Achieving “Constitutional Identity”? Revista De Drept Public (n.s), 82 (2014), 87; Jacobsohn G.J., Constitutional Identity, 2010, 114.

[5] Polzin M., Constitutional Identity as a Constructed Reality and a Restless Soul, German Law Journal, Vol.18, 2017, 1597.

ნორმატიულ ჩარჩოებს ფიზიკურად ვერ აიტანს. იგი არ შეიძლება მხოლოდ კონსტიტუციის ტექსტობრივ ქსოვილს მიეკეროს და ძირითადი კანონის ნორმებში ბუდობდეს.

საკონსტიტუციო იდენტობა, ასევე, შესაძლებელია გაგებულ იქნეს, როგორც ხალხის ან ერის კოლექტიური იდენტობა, რომელიც განსაზღვრული და ზღვარდებულია კონსტიტუციის მიერ.[6] ამავე აზრისაა ჰაბერმასიც, ვისთვისაც საკონსტიტუციო იდენტობა არა განყენებული, დამოუკიდებელი კონცეფცია, არამედ ერის, ხალხის იდენტობაა, დაკავშირებული კონსტიტუციის არსებით პრინციპებთან, როგორიცაა, ადამიანის უფლებები, დემოკრატია და სამართლის უზენაესობა.[7]

სახელმწიფოში, სადაც კონსტიტუცია ქმნის და განსაზღვრავს საკონსტიტუციო იდენტობას, როგორც წესი, ეს უკანასკნელი ხალხის, ერის ორგანული ნაწილია და სწორედ იგი ადგენს მის ფორმას.[8] ამის კლასიკური მაგალითია შეერთებული შტატები, რომლის საკონსტიტუციო იდენტობაც მისი დაარსებისას განისაზღვრა, კონსტიტუციამ შეაკავშირა და გააერთიანა ერი, განუსაზღვრა იდეალები და სამოქმედო სივრცე მომავლისთვის.[9] საკონსტიტუციო იდენტობა უშუალოდ დაკავშირებულია სასამართლოსა თუ სამართლებრივ სისტემასთან და მის მახასიათებლებთანაც, მეტიც, ხშირად სასამართლო პრაქტიკა ახდენს სამართლებრივი სისტემის ხასიათის იდენტიფიცირებას.[10]

---

[6] Rosenfeld M., Constitutional Identity, in: The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law, Edited by M. Rosenfeld and A. Sajó, Oxford University Press, 2012, 760.

[7] Polzin M., Constitutional Identity as a Constructed Reality and a Restless Soul, German Law Journal, Vol.18, 2017, 1600.

[8] Schlink B., The Constitutional Subject and Its Identity: My German Experience, Cardozo Law Review, Vol.33, 2012, 1873.

[9] იქვე.

[10] იხ., Fletcher G.P., Constitutional Identity, Cardozo Law Review, Vol.14, 1993, 738; მაგ., საქმეში „როჯერსი რიჩმონდის წინააღმდეგ“ აშშ-ის უმაღლესმა სასამართლომ განმარტა ამერიკული სისხლის სამართლის სისტემა და შეადარა იგი ევროპულს, რათა ამერიკული სისტემის იდენტობა გამოეკვეთა. იხ., Rogers v. Richmond, 365 U.S. 541 (1961).

„საკონსტიტუციო იდენტობას“[11] გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო იყენებს გერმანიის კონსტიტუციის არსის, ბირთვის შინაარსთან მიმართებით, განსაკუთრებით მაშინ, როცა სურს, გამოხატოს ევროკავშირის პოლიტიკასთან დაკავშირებით გერმანიის ავტონომიურობა.[12] გერმანიაში საკონსტიტუციო იდენტობის უმთავრეს მსაზღვრელად, კონსტიტუციის ცენტრალურ თემად მიიჩნევა ის უზენაესი ღირებულებები და იდეები, რომლებიც სამართლებრივად ე.წ. „უცვლელ“, „მუდმივ“[13] ხასიათს ატარებენ,[14] მათ შორის, უპირველესად, მოიაზრება ადამიანის ღირებისა და ძირითადი უფლებების დაცვა,[15] ასევე, დემოკრატიული, სამართლებრივი და სოციალური სახელმწიფოს იდეა.[16]

საკონსტიტუციო იდენტობის კონცეფცია საკონსტიტუციო განვითარებისა და ცვლილებების ანალიზის აღწერის საშუალებაა.[17] იგი უნდა აბალანსებდეს იდენტობასა და განსხვავებას, საკუთარსა და უცხოს, სოციოკულტურულ მემკვიდრეობასა და სოციოკულტურულ განახლებას.[18] მისი ამ ფუნქციიდან გამომდინარე, შეუძლებელია წინააღმდეგობაში არ მოვიდეს სხვა სახის იდენტობებთან, ელემენტარულად, იმის გამო მაინც, რომ ეს უკანასკნელი კონსტიტუციიდან, ძალაუფლების შეზღუდვის იდეიდან ამოდის, როცა სხვა სახის იდენტობების წყარო ეროვ-

---

[11] Verfassungsidentität, Identität der Verfassung.

[12] იხ., Reestman J.H., The Franco-German Constitutional Divide, Reflections on National and Constitutional Identity, EuConst, No.5, 2009, 375.

[13] იხ., Gegenava D., Unconstitutional Constitutional Amendment: Three Judgments from the Practice of the Constitutional Court of Georgia, South Caucasus Law Journal, 5/2014.

[14] Reestman J.H., The Franco-German Constitutional Divide, Reflections on National and Constitutional Identity, EuConst, No.5, 2009, 384.

[15] BVerfge 73, 339 (22 October, 1986).

[16] Reestman J.H., The Franco-German Constitutional Divide, Reflections on National and Constitutional Identity, EuConst, No.5, 2009, 384.

[17] Polzin M., Constitutional Identity as a Constructed Reality and a Restless Soul, German Law Journal, Vol.18, 2017, 1601.

[18] Rosenfeld M., The Identity of the Constitutional Subject, Cardozo Law Review, Vol.16, 1995, 1096.

ნულობა, ისტორია, კულტურა და ბევრი სხვა სოციალურად მნიშვნელოვანი ინსტიტუტი შეიძლება იყოს, რომლებიც ბუნებრივად არც კი ჯდება შეზღუდული ძალაუფლების იდეის გაგებაში. შეიძლება ითქვას, საკონსტიტუციო და სხვა იდენტობათა ჭიდილი გარდაუვალია თანამედროვე კონსტიტუციონალიზმისთვის მახასიათებელი პლურალიზმისა და ტრადიციის დაპირისპირების გამო[19].

2. საკონსტიტუციო იდენტობის განსაზღვრა

საკონსტიტუციო იდენტობის ჩამოყალიბებისათვის აუცილებელია თაობათა წარსულის, აწმყოსა და მომავლის ჰორიზონტების შერწყმა და გააზრება.[20] კონტინენტური ევროპისთვის საკონსტიტუციო იდენტობა შესაძლებელია განისაზღვროს ეროვნული საკონსტიტუციო სასამართლოების ინტერპრეტაციების შედეგად.[21] ევროკავშირის ბევრი წევრი სახელმწიფოს საკონსტიტუციო სასამართლო მიმართავს „საკონსტიტუციო იდენტობას“ ევროკავშირისა და შიდაეროვნული სამართლის გამოყენებისა და კონკურენციის კონტექსტში.[22] თუმცა, აქვე აღსანიშნავია, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოების განმარტება ვერაფერს იზამს, თუკი პარალელურად სხვა პროცესებიც არ წარიმართა. პრაქტიკაში, საკონსტიტუციო იდენტობას ხშირად, სასამართლოსთან ერთად, პოლიტიკური პროცესებიც განსაზღვრავს.[23]

---

[19] იქვე, 1051.
[20] იხ., იქვე, 1049.
[21] Polzin M., Constitutional Identity as a Constructed Reality and a Restless Soul, German Law Journal, Vol.18, 2017, 1610.
[22] Reestman J.H., The Franco-German Constitutional Divide, Reflections on National and Constitutional Identity, EuConst, No.5, 2009, 375.
[23] Jacobsohn G.J., Constitutional Identity, 2010, 4; Polzin M., Constitutional Identity as a Constructed Reality and a Restless Soul, German Law Journal, Vol.18, 2017, 1602.

ამერიკული საკონსტიტუციო იდენტობა პირდაპირ უკავშირდება ეროვნულ, სახელმწიფოებრივ იდენტობას[24] და საზრდოობს კონსტიტუციითა და საკონსტიტუციო სულისკვეთებით. იგი ჩამოყალიბებულია დაწერილი კონსტიტუციით, სასამართლოს საკონსტიტუციო ინტერპრეტაციითა და საზოგადოების კულტურით, რომელიც, უპირველესად, მოქალაქეობრიობასთანაა დაკავშირებული.[25]

საკონსტიტუციო იდენტობის ჩამოყალიბება ვერ იქნება წინასწარ დაგეგმილი და მარტივად მიღწევადი პროცესი, თუკი ამ ყოველივეს პარალელურად პოლიტიკური პროცესები, ეროვნული ერთიანობა და რაც მთავარია, საერთო სულისკვეთება არ ახლავს. მით უმეტეს, მცდარია მოსაზრება, რომ საკონსტიტუციო იდენტობის განსაზღვრა იურისტების კონკრეტული ან თუნდაც ფართო ჯგუფის საკითხია. იურისტებმა შესაძლოა იმუშაონ იდეებზე, წინადადებებსა და ფორმაზე, თუმცა იდენტობა სოციალურად მიმდინარე პროცესის შედეგია, წარმოდგენა იმაზე, თუ სადაა სახელმწიფო და ხალხი თავისი საკონსტიტუციო განვითარების ეტაპზე, რამდენად შესისხლხორცებული აქვთ მათ კონსტიტუციის უზენაესობის განცდა და რაც მთავარია, რამდენად პრაქტიკულია ეს უზენაესობა.

გერმანიის გაერთიანების შემდეგ აქტიური დისკუსია მიმდინარეობდა კონსტიტუციის თაობაზე, თუმცა ეს არ ყოფილა უბრალოდ მკვლევართა დისპუტი, ეს საყოველთაო საკითხი იყო, ვინაიდან გერმანულ საკონსტიტუციო იდენტობას, სახელმწიფოსა და ხალხის თვითმყოფადობას უკავშირდებოდა.[26] გერმანია გაერთიანდა, თუმცა საკუთარი იდენტობა საკონსტიტუციო დისკუსიების, ცვლილებებისა თუ გადასინჯვის გზით ვერ იპოვა, მან

---

[24] Fletcher G.P., Constitutional Identity, Cardozo Law Review, Vol.14, 1993, 741.

[25] იხ., Rosenfeld M., Constitutional Identity, in: The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law, Edited by M. Rosenfeld and A. Sajó, Oxford University Press, 2012, 771-773.

[26] იხ., Schlink B., The Constitutional Subject and Its Identity: My German Experience, Cardozo Law Review, Vol.33, 2012, 1871.

სრულიად განსხვავებული გზა აირჩია: აღმოსავლეთისა და დასავლეთის განსხვავებულობის გამო არჩევანი ერთიანობაზე, სახელმწიფოებრიობაზე გაკეთდა, ერთ ერად გარდაქმნა კი სამომავლო პერსპექტივად, ეტაპობრივად მისაღწევ მიზნად განისაზღვრა.[27] საკონსტიტუციო იდენტობის ჩამოყალიბება „შეკვეთით“ არ ხდება, არც ფრიად განსწავლულობა და ინტელექტუალური შემოქმედების მაღალი დონეა საკმარისი მის მისაღწევად. უპირველეს ყოვლისა, უმრავლესობის კონსესუსი და გამოწვევების, სიახლეების მზაობა განაპირობებს იდენტობის შექმნის პროცესის დაწყებას. ეს კი აუცილებლად ბუნებრივია და ხელოვნურობას ვერ იტანს.

3. საკონსტიტუციო იდენტობა თანამედროვე ევროპულ კონტექსტში

კონსტიტუციას მხოლოდ მაშინ შეუძლია სოციალური ინტეგრაციის ფუნქციის შესრულება, როდესაც საზოგადოების ჭეშმარიტ ღირებულებათა წესრიგს აფუძნებს.[28] საკონსტიტუციო სამართალი ყოველთვის ინტერპრეტაციაა.[29] სწორედ ამ ინტერპრეტაციაში იძერწება და ყალიბდება საკონსტიტუციო იდენტობა, ამაში კი ლომის წვლილი საკონსტიტუციო კონტროლის ორგანოებს მიუძღვით. ეს განსაკუთრებით ითქმის ევროკავშირის ქვეყნების შემთხვევაში, სადაც საკონსტიტუციო იდენტობის განსაზღვრა გარკვეულწილად სახელმწიფოებრივი ღირსებისა და დამოუკიდებლობის საქმეც კია.

ევროკავშირის წევრი ქვეყნების კანონმდებლობები ერთმანეთისგან მნიშვნელოვნად განსხვავდება, თითოეული სახელმწიფო უფლებამოსილია, თავად, ავტონომიურად გადაწყვიტოს არაერთი საკითხი. სწორედ საკანონმდებლო ინდივიდუალიზმის

---

[27] იქვე.

[28] Teodorescu-Calata A., Constitutional Reviews: A Step Forth Towards Achieving “Constitutional Identity”? Revista De Drept Public (n.s), 82 (2014), 87; Jacobsohn G.J., Constitutional Identity, 2010, 114.

[29] Jacobsohn G.J., Constitutional Identity, 2010, 7.

გათვალისწინებით, იმისათვის, რათა უზრუნველყონ საკუთარი კონსტიტუციისა და საკონსტიტუციო იდენტობის დაცვა, საკონ-სტიტუციო სასამართლოებმა თავიანთ თავზე აიღეს დამატებითი ფუნქცია – იმსჯელონ საკონსტიტუციო იდენტობის თაობაზე.[30] ბევრმა საკონსტიტუციო სასამართლომ მთელი რიგი თეორიული საფუძვლები და არგუმენტაცია შეიმუშავა საკუთარი უფლება-მოსილების ლეგიტიმაციისთვის, რათა ევროკავშირის საპირ-წონედ, თავად შეძლებოდათ, საკონსტიტუციო იდენტობის და-ცვის მოტივით, ზოგიერთი სამართლებრივი აქტისთვის წინა-აღმდეგობა გაეწიათ.[31]

საფრანგეთის საკონსტიტუციო საბჭო შეუძლებლად მიიჩნევს ისეთი დირექტივის პრაქტიკაში გატარებას, რომელიც კონსტი-ტუციის ტექსტსა და მის შინაარსს ეწინააღმდეგება.[32] სახელმ-წიფო საბჭოსაც არაერთხელ განუცხადებია და მიზანმიმარ-თულად ავითარებს იდეას, რომ ფრანგულ საკონსტიტუციო იდენტობას დაცვა სჭირდება, მათ შორის, ევროკავშირის ჩარე-ვისგან, – უმთავრესია შენარჩუნდეს საკონსტიტუციო “Exception Française”.[33]

გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, ევროკავშირის სამართალი, რომელიც რაიმე ფორმით გავლენას ახდენს გერმანიის საკონსტიტუციო იდენტო-ბაზე, ვერ იქნება გერმანიაში გამოყენებული, ვინაიდან აღნიშნულ შემთხვევაში ვერცერთი შიდაეროვნული აქტი მისცემს მსგავს მექანიზმს ევროკავშირს, ეს პირდაპირ დააკნინებს სუვერე-ნიტეტს.[34]

---

[30] Cloots E., National Identity, Constitutional Identity and Sovereignty in the EU, Netherland Journal of Legal Philosophy, No.45, 2016, 91.
[31] იქვე.
[32] იხ., Reestman J.H., The Franco-German Constitutional Divide, Reflections on National and Constitutional Identity, EuConst, No.5, 2009, 386.
[33] იქვე, 387.
[34] Cloots E., National Identity, Constitutional Identity and Sovereignty in the EU, Netherland Journal of Legal Philosophy, No.45, 2016, 92; Bundes-verfassungsgericht, 2 BvR 2728/13, 14 January 2014, para.27.

ესპანეთის საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, ევროკავშირის მიერ სახელმწიფოს სუვერენული ძალაუფლება მხოლოდ და მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება „დაიძლიოს“, თუ ევროკავშირის სამართალი თავად შეესაბამება ესპანეთის კონსტიტუციის ფუძემდებლურ ხასიათს, კერძოდ კი – საკონსტიტუციო იდენტობას.[35] ჩეხეთის საკონსტიტუციო სასამართლოს შეფასებით, კონსტიტუციის მატერიალური, შინაარსობრივი ბირთვი მაინც აღმატებულია ევროკავშირის მოწესრიგებაზე.[36]

საკონსტიტუციო კონტროლის ეროვნულმა მექანიზმებმა მკვეთრი ხაზი გაავლეს შიდასახელმწიფოებრივ და ზესახელმწიფოებრივ – ევროპულ იდენტობებს შორის. ევროპეიზაციის მძაფრი ტალღის პირობებში, სასამართლოებმა სცადეს, განესაზღვრათ თავიანთი სახელმწიფოების საკონსტიტუციო იდენტობა, ის შინაარსობრივი სტანდარტი, რომლითაც შეეძლებოდათ საკუთარი სახელმწიფოებრიობის, ეროვნული იდენტობის განცდის საკონსტიტუციოსამართლებრივი, გაზომვადი კრიტერიუმებით გამყარება და გლობალიზაციის პირობებში „საკუთარის“ შენარჩუნება.

III. საკონსტიტუციო იდენტობა და ქართ-ველური საფრთხეები: Per aspera ad identitatem

საკონსტიტუციო იდენტობის ჩამოყალიბების პროცესი საკმაოდ რთული და ხანგრძლივია და რა თქმა უნდა, არცაა გასაკვირი, რომ იგი ყველა სახელმწიფოსა თუ ერს არ გააჩნია. მისი არქონა მაინცდამაინც განუვითარებლობაზე არ მიუთითებს, ვინაიდან ამას უამრავი მიზეზი შეიძლება ჰქონდეს. თუმცა ის ფაქტი, რომ საკონსტიტუციო იდენტობა სახელმწიფოში არ არსებობს და არც არავინ ცდილობს, იგი შექმნას ან განავითაროს, უკვე ბევრი რამის მანიშნებელია.

---

[35] SCC Declaration 1/2004, 13 December 2004, Para. 37,47,50,38,58.

[36] Czech Constitutional Court, Sentencia 26/114, 13 February 2014, Para II.3.

ზოგადად, სახელმწიფოებრივ ცხოვრებაში, საკონსტიტუციო იდენტობამდე მისასვლელი გზა მინიმუმ ორ სხვა იდენტობაზე გადის, ესენია: სახელმწიფოს იდენტობა და ხალხის იდენტობა. იდენტობის სამივე სახე ურთიერთდაკავშირებული და დამოკიდებულია. უპირველეს ყოვლისა, ქრონოლოგიური და ლოგიკური თვალსაზრისით, ყალიბდება სახელმწიფოს იდენტობა, რომელიც გულისხმობს სახელმწიფოს არსის, კულტურულ-სამართლებრივი რაობის აღქმას, სახელმწიფოებრივი პრიორიტეტების, დასახული მიზნებისა და პოლიტიკის ჩარჩოების განსაზღვრას. აღნიშნულის დამკვიდრება მომავალში განაპირობებს ხალხის, როგორც ერთიანი სამართლებრივი და სოციალური ორგანიზმის, იდენტობას, რომლითაც სახელმწიფოს აბსტრაქტული იდენტობა განსხეულდება ძალაუფლების წყაროში. ხალხის იდენტობა უკვე მყარი, შემდგარი წარმოდგენაა არა მხოლოდ სახელმწიფოს, არამედ თავად ხალხის, ძალაუფლების ძირითადი მახასიათებლების, პრიორიტეტების თაობაზე. ხალხის იდენტობა, თავის მხრივ, ასაზრდოებს საკონსტიტუციო იდენტობას, რომელსაც, ერთი მხრივ, სახელმწიფოს მხრიდან, ხოლო, მეორე მხრივ, ხალხის მხრიდან აღიარება სჭირდება. საკონსტიტუციო იდენტობა განვითარების უმაღლესი საფეხურია, იგი იმაზე მიანიშნებს, რომ არსებობს შემდგარი სახელმწიფო და შემდგარი ხალხი, როგორც ამ სახელმწიფოს შემადგენელი ნაწილი და მასში არსებული ძალაუფლების წყარო.

ორი იდენტობის გავლა ხანდახან აუცილებელი არაა, თუმცა ეს გამონაკლისი შემთხვევაა და „ბედნიერ ვარსკვლავზე დაბადებას“ უფრო მოიაზრებს. მსგავსი რამ აშშ-ის შემთხვევაში სრულიად ლოგიკურად მოხდა: სახელმწიფო, ხალხი და კონსტიტუცია ერთდროულად ჩამოყალიბდა.[37] ევროპული სახელმწიფოების შემთხვევაში ეს პრაქტიკულად გამორიცხულია, ვინაიდან საკონსტიტუციო იდენტობასა და ზოგადად კონსტიტუციას, აქ ყოველთვის უსწრებს სახელმწიფოებრიობის (ძირითადად უარყოფითი) გამო-

[37] იხ., Rosenfeld M., Constitutional Identity, in: The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law, Edited by M. Rosenfeld and A. Sajó, Oxford University Press, 2012, 771-773.

ცდილება და ხალხის მიერ სახელმწიფო ძალაუფლებასთან გაუცხოება. სწორედ ამ გამოცდილების გამო არჩია გერმანიამ ჯერ სახელმწიფოებრივი იდენტობის ჩამოყალიბება[38], რამაც ბუნებრივად მიიყვანა სახელმწიფოც და გერმანელი ხალხი საკონსტიტუციო იდენტობამდე, მდგომარეობამდე, როდესაც ძირითადი კანონის შინაარსის საფუძველი, „მუდმივი" ნორმები იქცა ყველა სამართლებრივი პროცესის სამართლებრივ ჩარჩოდ, საკონსტიტუციო „წითელ ხაზებად".

სამწუხაროდ, ქართულ სინამდვილეში საკონსტიტუციო იდენტობამდე დიდი მანძილია გასავლელი. უფრო მეტიც, სახელმწიფოებრივი სინამდვილის სამი ძირითადი იდენტობიდან საქართველოს არცერთი გააჩნია. პოსტსაბჭოთა პერიოდი ძალზე გახანგრძლივდა, არამდგრადი სამართლებრივი და პოლიტიკური გარემო, ხელისუფლების გემოვნების მიხედვით ცვალებადი სახელმწიფოებრივი ამოცანები და სტრატეგიული მიზნები, ფიზიკურად ვერ იძლევა შესაძლებლობას, ქვეყანას სახელმწიფო იდენტობა ჰქონდეს. დღემდე გაურკვეველია და პოლიტიკური თუ სამართლებრივი კუთხით არაა შეფასებული (შესაბამისად, გადაფასებული) საბჭოთა ოკუპაციისა და ტოტალიტარიზმის, რუსეთის იმპერიის წლები, მათი მავნე შედეგები. მით უმეტეს, შეუძლებელია ერთიან სახელმწიფო პოლიტიკაზე საუბარი. სახელმწიფო, რომელიც სტრატეგიულ მიზნებს, განვითარების გზას პოლიტიკური პარტიების მიერ ძალაუფლების მოპოვება-დათმობას უკავშირებს, ვერასდროს შეძლებს თვითმყოფადობის უზრუნველყოფასა და შესაბამისად, იდენტობის ჩამოყალიბებას. ქართული სახელმწიფოებრივი იდენტობა კვაზისახელმწიფოებრივი წარმონაქმნია, რომელიც გაჯერებულია პარტიული პოლიტიკით, ადამიანთა ვიწრო ჯგუფის ინტერესებითა და მერკანტილიზმით. აღნიშნული არათუ ცუდი, არამედ საშიშიც კია, ვინაიდან მისი საშუალებით დაინტერესებული პოლიტიკური ელიტა ხშირად

[38] იხ., Schlink B., The Constitutional Subject and Its Identity: My German Experience, Cardozo Law Review, Vol.33, 2012.

ხელს უწყობს ფსევდოპატრიოტული მარგინალური ჯგუფების გაძლიერებას.

საკონსტიტუციო იდენტობის უზრუნველყოფისათვის აუცილებელია: ა) ყველა ძირითადი პოლიტიკური მოთამაშე შეთანხმდეს „თამაშის წესებზე“, სახელმწიფოს არსებულ მდგომარეობასა და რაც მთავარია იმ საბოლოო მიზანზე, რომლის მიღწევად აუცილებელია; ბ) უნდა ამაღლდეს სამოქალაქო ცნობიერება და შოვინისტური განწყობების უარყოფით გაძლიერდეს ხალხის, როგორც ძალაუფლების კოლექტიური მატარებლის, როლი (რა თქმა უნდა, არა პირადი თავისუფლების დათმობის ხარჯზე); გ) რაც მთავარია, პოლიტიკურმა პარტიებმა, პოლიტიკოსებმა და სამწუხაროდ, კონსტიტუციონალისტებმაც (ნაწილმა მაინც) უნდა გაიგოს და გაითავისოს, რომ კონსტიტუცია შიდაპარტიული დოკუმენტი არაა, მით უმეტეს, არაა პიროვნული ვენდეტისა თუ წარსულის დაუძლეველი კომპლექსების კომპენსაციის საშუალება. ძირითადი კანონი არ უნდა იქნეს აღქმული მიმდინარე, რიგით დოკუმენტად, იგი გაცილებით მეტია და კიდევ უფრო დიდი დანიშნულების მქონედ შეიძლება იქცეს. რა თქმა უნდა, ეს ყოველივე სათქმელად გაცილებით მარტივია, თუმცა მისი შესრულება სრულიად შესაძლებელი და რეალურია, უმთავრესი მაინც ხალხის მზაობა და ჭეშმარიტი ინტერესია, რეალურად აკონტროლოს ხელისუფლება და თავად განსაზღვროს სახელმწიფოებრივი პრიორიტეტები.

V. დასკვნა

ქართული სახელმწიფო და სამართალი რაც არ უნდა დიდი ისტორიის მქონე იყოს, თანამედროვე სახელმწიფოდ ყოფნის გამოცდილება ქვეყანას არცთუ ხანგრძლივი აქვს. მით უმეტეს, ძნელია იმის თქმა, თუ რამდენად წაადგება ეს გამოცდილება სახელმწიფოს. იდენტობა, რომელიც თვითმყოფადობის, სამართლებრივი და პოლიტიკური კულტურის საფუძველია, სჭირდება სახელმწიფოსა და ხალხს. თუმცა ამისათვის აუცილებელია პასუხისმგებლობის აღება და სახელმწიფოებრივად აზროვნება, რაც,

სამწუხაროდ, დღემდე წარმოუდგენელ სირთულედ და დაბრკოლებად აღიმართება ხოლმე თანამედროვე ქართული სახელმწიფოს განვითარების გზაზე.

სხვა სახელმწიფოებისგან განსხვავებით, ქართულ პოლიტიკასა და სამართალს არა აქვს ფუფუნება, დროის მდინარებას მშვიდად მიჰყვეს და დაიცადოს, სანამ მომავალში განვითარება და მზა საკონსტიტუციო იდენტობა კარს მიუკაკუნებს. უმთავრესი, რაც საზოგადოებამ უნდა შეძლოს, არის პოლიტიკურ მოთამაშეთა იძულება, ერთიანი სახელმწიფოებრივი მიზნებისთვის გაერთიანდნენ. აღნიშნულის გარეშე, გამორიცხულია საკონსტიტუციო იდენტობის თუნდაც არსებობაზე ფიქრი, წარმოუდგენელია შენების სახურავიდან დაწყება, იგი საფუძვლიდან იწყება და მეტიც, სწორედ საფუძვლის სიმყარე განაპირობებს მთლიანი ნაგებობის სიმყარესაც. საკონსტიტუციო იდენტობის ჩამოყალიბებისა და არსებობისათვის უმთავრესია საქართველოს კონსტიტუციამ არა მხოლოდ სამართლებრივი, არამედ პოლიტიკური და იდეოლოგიური ფუნქციებიც შეასრულოს, ძირითად მოთამაშეებს განუსაზღვროს თამაშის წესები და რაც მთავარია, აიძულოს ამ წესების დაცვით მოქმედება.